

PELITANIEUWS

jaargang 26 nr. 4 september 2020 jaarlijkse bijdrage € 21,00 / losse nummers € 4,50

UITGAVE

Stichting Pelita®
Nienoord 13
1112 XE Diemen
Telefoon 088-3305111
www.pelita.nl
redactie@pelita.nl

OPLAGE

4500

Pelita Nieuws verschijnt 6 x per jaar.
Jaarlijkse bijdrage € 21,00;
opzegtermijn één maand voor begin
nieuwe jaargang, uiterlijk 1 december
Losse nummers € 4,50
IBAN NL05INGB0000515000

EINDREDACTIE

Hans van der Hoeven

ONTWERP/OPMAAK

argante argante, arnhem

ADVERTENTIE VERKOOP

Stichting Pelita
Telefoon 088-3305111
www.pelita.nl
redactie@pelita.nl

DRUK

Damen Drukkers, Werkendam

GRAFISCHE BEGELEIDING

Printing Matters, Amsterdam

ISSN

1835-7835

© copyright

Stichting Pelita®, Diemen

Overname van artikelen slechts
met toestemming van de redactie
en bronvermelding.

04 / MET IMMERZEEL OP ONDERZOEK

05 / INDIË IN NEDERLAND (14)

**06 / AFLOSSING VAN DE
WACHT IN INDIË (2)**

**07 / HET LEVEN IN DE
REPUBLIKEINSE KAMPEN (3)**

08 / WIETEKE'S WERELD

09 / BOEKENHOEK

**10 / OCO ALMERE EN STICHTING
PELITA SLUITEN CONVENANT**

12 / MAX VAN BALGOOY

**13 / INDISCHE BUURTEN
IN NEDERLAND (31)**

**14 / HALIN-VEILING
VOOR HET GOEDE DOEL (51)**

15 / BEKEKEN DOOR HABIB

16 / BRONBEEK IN BEELD

16 / UIT HET OOG

**17 / HERDENKING
15 AUGUSTUS 2020**

**18 / NIEUWE PLANNING
PELITA JAVAREIS**

**18 / GÉÉN INDISCHE EETTAfels
EN PELITA MASOEK SADJA®S**

**19 / PELITANIEUWS
ZWEEDSE PRIJSPUZZEL (09)**

ILLUSTRATIE OMSLAG:
NONA MALUKU
artist: Wim Visser (www.wimvisser.com)
acrylic on canvas
80 x 100 cm

REDACTIONEEL

Herdenken in tijden van corona. Dat heeft Nederland ook op 15 augustus op heel veel plaatsen gedaan en het was ontroerend en indrukwekkend, al zag het daar op 14 augustus niet naar uit. Opgeschrikt als we werden door de bekladding van het Indisch monument in Den Haag. Het voorval kreeg veel media-aandacht, misschien wel teveel en er is veel over gezegd dus laten we het daarbij. Feit blijft, dat met veel inzet het monument er

Reiniging en herstel van het monument na de bekladding op 14 augustus.

de volgende dag, nog geen 24 uur later, ongeschonden bij lag. Van de verminking was niets te zien. Bij de waardige herdenking die in het teken stond van 75 jaar einde WOII, waren veel prominente gasten aanwezig. Koning Willem Alexander was er, maar o.a. ook de minister-president, staatssecretaris Paul Blokhuis en de Haagse burgemeester Jan van Zanen waren er. Verderop vindt u een impressie van de dag. De woorden van Mark Rutte waren dit keer onverwacht persoonlijk.

“ (...) Jullie hebben de oorlog niet meegemaakt (...) Dat zei Marion Bloem, 11 jaar geleden op deze plek over de ervaringen van haar ouders (...) Het is helaas tekenend voor de ervaringen van veel Indische Nederlanders. En herkenbaar voor hun kinderen (...) Mijn ouderlijk huis was vol geuren en smaken die aan die tijd deden denken (...) het zat ook in woorden: als je bij ons ‘medicijn’ bedoelde dan zei je ‘obat’, en het zonnescherm in ons huis noemden we ‘kree’ (...) Hoe dan ook, bij ons aan de keukentafel leek die andere wereld van Indië, met de mooie en minder mooie kanten, soms heel dichtbij. Bedrieglijk dichtbij, want uiteindelijk bleef ook veel onuitgesproken, weggestopt (...) Mijn vader zette mij op zijn knie en vertelde zijn verhalen. Voor een jonge jongen vaak spannend en leerzaam, maar je merkte ook dat je soms niet moest doorvragen (...) Niet verwonderlijk, want voor hem was de oorlog in Indië een gitzwart hoofdstuk. Hij werd (...) in krijgsgevangenschap genomen. Gescheiden van zijn eerste vrouw en drie kinderen (...) die in kamp Tjideng terecht kwamen. Zijn vrouw overleefde het uiteindelijk niet (...) Toen mijn vader eindelijk uit het jappenkamp kwam, bezat hij enkel nog wat hij aan had. Over wat mijn vader in gevangenschap had meegemaakt, vertelde hij slechts mondjesmaat (...) mijn vader (vertelde) zijn verhaal op zijn eigen manier: behoedzaam, in flarden, soms zonder woorden. (...) Ik heb daar veel van geleerd. Zoals we inmiddels allemaal veel meer weten. Over de jappenkampen (...) Over de vele buitenkampers (...) Over Chinezen in Indië die door de Japanners als vijanden werden gezien. Over Molukkers die door hun pro-Nederlandse houding vogelvrij waren. En over Indonesiërs die in groten getale door het Japanse regime werden ingezet als dwangarbeiders (...) Over leed, verlies en opnieuw beginnen (...) Vandaag herdenken we (...) En dat doen we voor dit monument dat de vele verschikkingen uit die periode een gezicht geeft. Een monument dat ook zelf symbool staat voor hoe er lange tijd naar dit hoofdstuk van onze geschiedenis is gekeken (...) De realiteit was dat het lang onnodig en ongemakkelijk werd gevonden om apart aandacht te geven aan het oorlogsverhaal van Nederlands-Indië (...) daarom is de jaarlijkse herdenking op deze plek zo belangrijk. Omdat het meer is dan terugkijken. Het is ook erkennen (...) dat hun ervaringen, hun verhalen en hun trauma’s ertoe doen. Erkennen dat dit hoofdstuk van de Tweede Wereldoorlog onlosmakelijk onderdeel is van onze gezamenlijke geschiedenis. Daarom zijn we hier vandaag, 75 jaar na de Japanse capitulatie. We geven de verhalen door. Van generatie op generatie. Ook de komende 75 jaar.”

Comité van aanbeveling:

Reggie Baay
Marion Bloem
Adriaan van Dis
Wieteke van Dort
Boudewijn de Groot
Ernst Jansz
Yvonne Keuls
Frans Leidelmeijer
Wouter Muller
Willem Nijholt
Winnie Sorgdrager
Hans Wijers

MET IMMERZEEL OP ONDERZOEK

Het erkende Adres is :
TOKO „DE ZON”
 Grootte Postweg 37-39-41 – Telefoon 1055 en 3155

voor: DAMES en HEEREN MODEARTIKELEN
 MANUFACTUREN
 KRAMERIJEN
 TOILETARTIKELEN
 NOUVAUTÉS

HEEREN MAATKLEEDING

ANNEX: Provisiën & Drankenmagazijn
 Grootte Postweg Oost 28 – Telefoon 1155 en 1156

HOOFDKANTOOR BATAVIA-C.

Filialen: Bandoeng – Buitenzorg – Medan – Palembang –
 Pematang-Siantar – „Toko Aurora” – Soerabaia.

- ① Tijdschrift Sin PO, 27 augustus 1938.
- ② Bandoeng.
- ③ Steven Kruiswijk.

Bert Immerzeel was sinds jaar en dag verbonden aan zowel de Pensioen- en Uitkeringsraad als Stichting Pelita. Hij heeft zich in zijn werk over een lange periode intensief gericht op de verificatie van gebeurtenissen tijdens WO II in Nederlands-Indië en aansluitend de Bersiapperiode. Het leverde indrukwekkende historische verslagen op. Een aantal van zijn vaststellingen willen wij u niet onthouden.

VAN DE HEMA EN TOKO DE ZON

In Nederlands-Indië bestonden veel warenhuizen met bekende namen als Toko Piet, Toko Nam en Toko De Zon. Bij het lezen daarover denkt schrijver dezes dan al snel aan de... Hema.

Het blijft aanmodderen met de *Hollandsche Eenheidsprijzen Maatschappij Amsterdam* (Hema). Het lijkt wel of er geen einde komt aan de berichtgeving over het mogelijke definitieve faillissement. Naar het schijnt heeft de vorige eigenaar het bedrijf van de hand moeten doen en is het nu in handen van een groep buitenlandse schuldeisers, die het op hun beurt weer willen verkopen. ‘Hema maakt het dagelijks leven leuker en makkelijker’, lezen we op de website van het bedrijf. Ik weet het niet. Wat ik wél weet is, dat Nederland nog steeds verliefd is op de Hema en dat zo ongeveer iedereen het een groot verlies zou vinden als het failliet zou gaan.

Vroeger, ja vroeger, had je heel veel meer winkels als de Hema. Zoals in de Winkel van Sinkel: hoeden en petten, en damescorsetten, drop om te snoepen en pillen om te poepen. Maar die tijd lijkt voorbij. Ofwel ze groeiden en groeiden, zoals De Bijenkorf en V&D, en gingen dan soms alsnog ten onder, ofwel ze specialiseerden. De Hema deed geen van beiden, en bleef een beetje de buurtwinkel met van alles wát. Met een eigen design en met frisse kleurtjes, maar toch, een Winkel van Sinkel.

Toko De Zon

In Indië had je ook dit soort warenhuizen, zoals bijvoorbeeld Toko Piet, Toko Nam en Toko De Zon. Net als de HEMA opgericht in de jaren ‘20. Over de oprichting van Toko De Zon vinden we op het internet een interview met Guy Oei, de kleinzoon van de man waar het allemaal mee begon. Zijn grootvader, vertelt hij, was als 12-jarig jongetje uit China naar Indië gereisd om daar, in Batavia, bij zijn moeder en oudste broer te wonen. Deze broer die een waroeng runde, sterft, waarna de jongen de zaak wil overnemen. Bij de Borsumij, waar hij krediet vraagt voor de inventaris, wordt hij op zijn woord geloofd: de winkel kan worden geopend! De combinatie van een groot assortiment – aanvankelijk alleen confectie, maar later ook voedingsmiddelen – en lage prijzen doet het goed. Enkele jaren later worden winkels geopend in andere steden op Java. In de jaren ‘30 is ‘Toko de Zon’ een begrip geworden op heel Java. Toko De Zon was echter niet alleen een populair warenhuis, het toonde ook te beschikken over maatschappelijke verantwoordelijkheid. Toen de Japanners China binnenvielen en daar huis hielden, bekostigde de directie een ambulance-unit om de getroffen Chinezen bij te staan. In het Chinees-Indische tijdschrift *Sin Po* lezen we dat de Chinezen in Indië vijf van dergelijke units financierden. Door hun contacten met familieleden in het moederland zullen zij mogelijk eerder dan wie ook in Indië de dreiging van de Japanners hebben gevoeld.

Erfgoed

Toko De Zon is niet meer. Dat wil zeggen: de firma werd in de jaren ‘60 overgenomen door de *Mata Hari Department Store*. Wat zeker is, is dat de eerste vestiging van Toko De Zon, die aan de Pasar Baroe in Batavia, ter ziele is gegaan. Het gebouw van de winkel in Soerabaja, hier ooit ‘Aurora’ geheten in verband met een andere winkel met de naam ‘De Zon’, werd later een bioscoop. Wat nu nog van het oorspronkelijke gebouw rest is nauwelijks meer te herkennen. De winkel in Bandoeng, eens een mooi pand in art-deco stijl, is nu niet meer dan een gevel met daarachter een bouwput. ▶

De Indonesiërs hebben de laatste tijd steeds meer interesse in het behoud van koloniaal erfgoed. We mogen dan ook hopen dat dit gebouw een nieuw leven zal krijgen en dat de naam op de gevel behouden blijft. Zonder die gevel, zonder die naam, zou het verhaal van Toko De Zon en dus dat van de grootvader van Guy Oei, mogelijk worden vergeten. Naamsbekendheid is belangrijk. Daar begint alles mee. En, beste lezer, sta mij nu toe, dat ik een sprongetje maak naar het heden. Ik weet niet of u geïnteresseerd bent in fietsen, maar ik wél. Ik zit de laatste tijd uren te genieten

van de wielerklassiekers en kijk reikhalzend uit naar de Tour de France. En, wat viel me op? Wat zag ik op de shirts en mouwtjes van 'onze' Jumbo-Visma-jongens? Juist: HEMA!

De Hema leeft nog. En Toko De Zon ook nog, zij het een héél klein beetje, in onze herinneringen.

Mocht u willen reageren op dit artikel, stuur dan een e-mail naar: bert.immerzeel@gmail.com

INDIË IN NEDERLAND

14

Leeft Indië nog? Waar vindt men Indië dan in Nederland? In deze serie gaat Monnique Haak op zoek naar activiteiten en tentoonstellingen in Nederland waar geïnteresseerden Indië kunnen tegenkomen. Dit keer vertelt Martine Eskes over de kampportretten die haar moeder Bep Eskes-Rietveld maakte van medegevangenen in de Japanse interneringskampen. Deze portretten zijn vanaf 15 augustus te zien tijdens een overzichtstentoonstelling van al haar moeders werk in museum Flehite in Amersfoort.

Het schijnt storm te lopen bij het museum. Hoe gaat het met u? "We zijn een beetje aan het bijkomen van alle drukte. Er is enorme belangstelling voor de tentoonstelling. Dat is natuurlijk erg fijn. We zijn trots op wat we hebben neergezet. De NOS-documentaire 'De kampportretten van Bep Rietveld' heeft daarbij goed geholpen. Er komen zelfs nu weer reacties binnen van mensen met meldingen van portretten van mijn moeder. Met deze mensen neem ik nog contact op. En dat terwijl het eerst nog heel spannend was of de tentoonstelling wel door zou gaan. We hadden al een jaar geleden het plan om te starten op 15 augustus, de datum van de Indië-herdenking. Toen kwam corona in het voorjaar en moesten musea hun deuren sluiten. Gelukkig konden we toch op 15 augustus starten, wel met beperkingen. Door corona konden we helaas twee portretten uit het buitenland niet laten overbrengen. We hadden een aanmelding uit Italië en één uit Engeland van mensen die een kampportret van mijn moeder in bezit hebben."

De portretten die te zien zijn, krijgt het museum speciaal voor deze tentoonstelling in bruikleen van de eigenaren. Kunt u er iets meer over vertellen? "Wat ik weet, is dat mijn moeder snel moest werken,

Martine Eskes.

want tekenen was verboden in het kamp. De tekeningen van haar kampgenoten werden verborgen gehouden voor de Japanse bewakers. Nu zijn een heel aantal van deze kampportretten voor het eerst bij elkaar te zien. Daarna gaan ze weer terug naar de eigenaar. Die gaan er zelf erg voorzichtig mee om. Voor één mevrouw heeft haar man speciaal een kistje gemaakt om het portret in te vervoeren. Eén mevrouw wilde persé niet, dat haar portret zou worden vervoerd. We hebben deze dan ook niet op de tentoonstelling hangen. Wel hebben we een foto ervan in de catalogus kunnen plaatsen. Het geeft wel aan hoe waardevol een portret voor iemand is."

En de andere portretten? "Mijn moeder is heel lang buiten de kampen gebleven. Ze is pas eind 1943 het kamp ingegaan. Ze zat geïnterneerd in verschillende Japanse interneringskampen; Kramat, Kota Paris en Kampong Makassar. Voor die tijd woonde ze aan de rand van de stad. Toen heeft ze haar eerste kampportretten gemaakt. Dat

Fons Seyler, 11 jaar, een dag voor het transport naar het mannenkamp, Indië-1942.

was van mensen die al wel in het kamp geïnterneerd waren, maar in die begintijd nog wel het kamp in en uit mochten lopen. Toen ze zelf in het kamp zat, portretteerde mijn moeder haar kampgenoten. Je ziet de oorlog terug in die portretten. Er is bijvoorbeeld een kampportret van een kindje met de kenmerkende diepliggende, holle ogen van een kampkind. Daarnaast maakten sommige mensen zich zelfs in het kamp nog mooi voor een portret. Zo heeft mijn moeder vrij lang samen met een mevrouw in hetzelfde kamp gezeten. In 1944 werd zij geportretteerd, je ziet een vrouw met een sigaret die nog enigszins poseert en nog iets van zelfbewustzijn lijkt te kennen. Een jaar later zien we weer een portret van dezelfde mevrouw met haar drie kinderen. Wat opvalt is, dat ze triest en vermagerd oogt. Je ziet ook dat ze hier veel minder strijdbaar kijkt."

Vormen de portretten indirect het kampverhaal van uw moeder? "Ja, dat denk ik wel. Ze verdrong het kampverhaal niet zozeer, maar ze wilde altijd vooruit. Mijn moeder

portretteerde ook haar eigen zoon, mijn broer Fons, vlak voordat hij naar het jongenskamp ging op 11 –jarige leeftijd. Mijn broer kijkt daarop heel ernstig. Wat gaat er gebeuren? In zijn blik lijkt die vraag te liggen. Na de oorlog hing het portret van Fons bij ons thuis. Zijn verhaal was ons bekend. Aan de hand van een tekening is het denk ik ook makkelijker praten. Zijn oorlogsverleden is ook geen schande. Hij kon er niets aan doen. Bij ons thuis hingen ook een portret van mijn zussen in het kamp en van mijn zus van voor de oorlog. Mijn boer Fons is inmiddels overleden. Zijn zoons hebben zijn portret geërfd.”

Het is vast erg moeilijk kiezen, maar heeft u één favoriet portret? “Jazeker, de tentoonstelling is een overzichtstentoonstelling van al het werk van mijn moeder. Niet alleen de kampportretten. Wat er voor mij uitspringt is het allereerste zelfportret van mijn moeder, op zestienjarige leeftijd gemaakt. Je ziet daarin haar wilskracht, talent en het begin van een bewogen leven. Daarom laten we deze vrijwel in het begin zien op de tentoonstelling. In de portretten die later zijn gemaakt, wordt haar stijl lossier. Op de overzichtstentoonstelling zie je deze ontwikkeling heel mooi terug.”

Tot slot: Leeft Indië nog? “Ik denk het wel. In de gedachten van veel mensen leeft Indië nog wel. Ik vind het heel mooi, dat je langs deze weg kunt laten zien wat er destijds in Indië is gebeurd. Hier zie je dat terug. Je kunt er meer kennis over geven en delen. Er zijn meer illustraties gemaakt in de kampen, maar die zijn soms erg gruwelijk en akelig om naar te kijken. Omdat de portretjes van mijn moeder niet akelig zijn, kun je ook je kleinkinderen meenemen naar de tentoonstelling. Dit is weer een mooie aanvulling op het grote verhaal.”

AFLOSSING VAN DE WACHT, IN INDIË

2

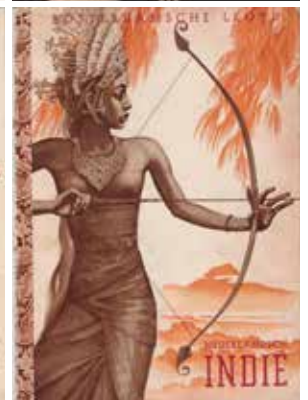
Door Ed Vermeulen

INGREDIËNTEN: Indië, twee mannen: Co Gode en Douwe van der Wal, één schip: het m.s. Sibajak, doos met herinneringen, familiegeschiedenis, de 'toevalligheden in het leven' en het oude gezegde 'zonder geluk vaart niemand wel'.

OOM CO: Co Gode had in de jaren 1914 – 1935 als machinist, bij de KPM gevaren. In zijn lange loopbaan op zee doorliep hij, na in Den Haag en in Batavia de diploma's A, B en C gehaald te hebben, alle rangen van assistent-machinist tot hoofdmachinist. Dit was mij uit de vele verhalen, van zowel hem zelf als ook mijn moeder, bekend. Wat ik echter niet wist was hoe de aanzet tot deze loopbaan was gegeven. In het boek "Van Helder Buyrt tot Oud Den Helder" van J. (Jan)T. Bremer, in 1991 uitgegeven door de Helderse Historische Vereniging, vond ik tot mijn grote verrassing de verklaring: in het hoofdstuk 'De jaren twintig en dertig' schrijft de heer Bremer: 'voor een jongen uit de Ouwe Helder was een dergelijke carrière niet vanzelfsprekend. Wel kon het gebeuren dat je, als je goede cijfers haalde op de ambachtsschool en een jaar leertijd had doorlopen bij een machinefabriek, van de KPM een gratis opleiding tot assistent-machinist aangeboden kreeg'. Dit was oom Co, in 1913, als 18-jarige, overkomen. De Acte van Verbintenis, waarin een en ander uitvoerig was vastgelegd, werd door hem zelf en zijn moeder, de weduwe J.A. Gode, ondertekend op 9 juni 1913. Dit voor mijn verhaal waardevolle document bleek nog aanwezig te zijn in het historische archief van de KPM!

NAAR INDIË: Op 20 juni 1914 vertrok Co Gode, kort voor het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog, met het s.s. Oranje naar Indië. Onder de passagiers bevond zich ondermeer de in die dagen bekende Professor Hector Treub, hoogleraar verloskunde en gynaecologie te Leiden. Hij was een broer van Melchior Treub, in 1880 benoemd als directeur van 's lands plantentuin te Buiten-

zorg, Java (nu Bogor). In de daarop volgende jaren deed Co dienst op een groot aantal schepen van de maatschappij, waarvan een niet gering aantal later tijdens de oorlogsjaren 1942-1945 verloren is gegaan. Hierbij onder meer de Le Maire, Van Lansberge, De Klerk, Van Heemskerck, Mijer, de Weert en de Bintoehan. Co's favoriete schip was het s.s. Tasman. Dit schip zou eind 1942 als hospitaalschip worden ingericht. Na afloop van in Nederland genoten studieverlof werden door Co, op Nederlandse werven, gebouwde, KPM schepen uitgebracht naar Indië. In 1931 trouwde hij, tijdens een Europese verlofperiode, met Elisabeth Fijtje Kort van wie de ouders een bierbrouwerij in Batavia hadden. Uit dit huwelijk,

ss Taman.

Opa en Oma Vermeulen, 1942.

in 1936 door scheiding ontbonden, was in 1932 een dochter geboren: Johanna Adriana Gode 'Joke'. Zij is vernoemd naar haar en later ook mijn grootmoeder Johanna Adriana Vermeulen-'t Hert. Door een merkwaardige speling van het lot bracht Joke, als jong meisje, samen met haar moeder de oorlogsjaren in Indië door met de Japanse kampjaren in Tjideng, Batavia als tragisch dieptepunt. Kort na de oorlog, repatrieerde Joke samen met haar moeder naar Nederland. Moeder en dochter vestigden zich in Den Haag. Wij, ik was een jaar of vijf, hebben elkaar voor het eerst ontmoet in het huis van onze gezamenlijke oom en tante, Jan en Dith Brinksma-Gode in Den Helder. De familie Brinksma woonde toen aan de Parallelweg. Terwijl dit feitelijk niet kon, leek het of we elkaar al veel langer kenden. Er was een gevoelsband die boven alles uitsteeg. Als gevolg van de scheiding van mijn eigen ouders in 1944 en onze daaraan verbonden verhuizing naar Baarn was mijn band met de familie in Den Helder, weliswaar goed en aan-

wezig, toch losser en minder frequent geworden. In de daaropvolgende jaren bracht het lot Joke en mijzelf nog een aantal malen bij elkaar. Tot aan haar overlijden, nu enkele jaren geleden, hadden wij de eerder beschreven bijzondere band, gebaseerd op een diepe genegenheid voor elkaar en respect voor ieders herinneringen aan het verleden!

CO GODE (OOM CO): Een twintigtal jaren na zijn eerste vertrek naar Indië, voorafgegaan door meerdere keren Europees verlof, kwam Co Gode op 1 mei 1935 met vervroegd pensioen per m.s. Sibajak, reis 29, onder gezag van kapitein J. van Duyl, voorgoed naar Nederland terug. Op 27 mei werd in de thuishaven Rotterdam afgemeerd.

De één kwam, de ander ging of anders gezegd: de komende en de gaande man

HET LEVEN IN DE REPUBLIKEINSE KAMPEN

3

Ter afwisseling stapt Mary van Delden na de reconstructies van de internering en evacuatie uit de republikeinse kampen in West-Java over naar een ander, daaraan nauw verbonden, onderwerp. Aan de hand van verschillende aspecten schetst zij vanaf nu het leven in die kampen. Dit, soms ingekorte, algemene beeld is o.a. gebaseerd op 129 inspectierapporten van gedelegeerden van het Internationale Rode Kruis (IRK). Deze rapporten spiegelt zij aan zo'n 99 enquêtes, 50 interviews, vier (ongepubliceerde) kampdagboeken en persoonlijke verslagen uit de Indische collectie van het NIOD.

Hulpverlening aan de kampen

De geïnterneerden vroegen zich destijds af of zij door de buitenwereld waren vergeten. Zij konden niet weten, dat de eerste contacten tussen het Internationale Rode Kruis (IRK) en het Indonesische Rode Kruis (PMI) betreffende hulpverlening al eind 1945 plaatsvonden. Het IRK had namelijk al in december 1945 en januari 1946 aanzienlijke hoeveelheden medicijnen ter distributie onder de kampen naar het door de Tsjech Rohrich opgerichte Rode Kruis in Solo gestuurd. Ook in kampen in en rond Malang beschikte men over een flinke hoeveelheid medicijnen die eind december door Britse vliegtuigen was uitgeworpen. Begin februari 1946 kregen de IRK-gedelegeerden Helbling en Descoedres toestemming om een aantal kampen in Midden-

en Oost-Java te bezoeken. Vervolgens werd op 23 februari een overeenkomst getekend tussen het IRK en de PMI op basis van een door Indonesische autoriteiten opgesteld concept: 'Questions of principle for the camps of interneees inside Java and to be officially granted by Indonesian authorities.' Onder het stuk stonden de namen van vice-president Hatta als voorzitter van het PMI en van Descoedres als IRK-vertegenwoordiger. De PMI was begin september 1945 opgericht en nog niet officieel aangesloten, maar werd door het IRK 'de facto' erkend, omdat het verklaarde de regels van de Conventie van Genève te volgen.

Verwarrend was, dat in het concept alle geïnterneerden, totoks én Indo's, APWI genoemd werden, terwijl alleen ex-Japanse gevangenen APWI waren en daardoor onder verantwoordelijkheid van de Britten vielen en de Indo's niet. Ter onderscheid noemden de Britten de totoks 'echte' APWI.

De inhoud van het concept kwam er op neer, dat de geïnterneerden zes keer per maand speciale IRK-correspondentiekaarten (formulier no. 61) mochten verzenden met 25 woorden familienieuws. Ze kregen toestemming om via het IRK pakketten en geld te ontvangen die ter distributie aan kampleiders werden toegestuurd. De kampleiders mochten ook brieven naar het

- ① Een geïnterneerde in vrouwenkamp Poespo vond deze kaart in haar Rode Kruispakket. (collectie mevrouw H.J.C. Thoden van Velzen)
- ② Bezoek Helbling en Descoedres aan mannen/jongenskamp Magelang. (collectie ICRC/Library and Research Service, Genève, Zwitserland)
- ③ Bezoek Helbling en Descoedres aan vrouwenkamp Sragen-Oost. (collectie ICRC/Library and Research Service, Genève, Zwitserland)

IRK sturen met verzoeken om geld, voedselpakketten, medicijnen, kleren en dergelijke. De voeding zou (volgens de overeenkomst) in alle kampen gratis verstrekt worden, maar de kwaliteit hing af van de lokale omstandigheden. Met de gratis voeding ▶

werd waarschijnlijk een sobere basisvoeding bedoeld, want vervolgens werd vermeld, dat de geïnterneerden in alle kampen voedsel mochten kopen, hetzij in een kampwinkel of op de pasar, afhankelijk van de omstandigheden. Echter, door regionale omstandigheden verschilden de verspreiding van correspondentiekaarten en het ontvangen van IRK-pakketten. Voeding bijkopen was meestal een noodzaak. Op zich niet verbazingwekkend, want de Indonesische bevolking moest, op distributie van rijst na, ook alle voeding zelf kopen.

De Britten wilden de ca. 4.500 'echte' APWI zo snel mogelijk in handen te krijgen. Ze verzochten de betrokken Indonesiërs dan ook om uit te zoeken in welke kampen deze personen zaten, hetgeen gebeurde. Maar Britse inspanningen om de 'echte' APWI veilig te stellen, pakten ook positief uit voor de Indo's, zowel voor bevoorrading als voor evacuatie. Om te bespreken op welke manier de APWI (dus totoks én Indo's) in de republikeinse kampen van de meest noodzakelijke levensbehoeften konden worden voorzien, kwa-

men al op 28 februari 1946 een aantal geallieerde functionarissen bijeen. Het was een gemêleerd gezelschap met vertegenwoordigers van het SEAC Red Cross (South East Asia Command), het IRK, het Nederlands-Indische Rode Kruis (NIRK), het Nederlandse Rode Kruis, de RAPWI Coordination Branch (Recovery of Allied Prisoners of War and Internees) de RAPWI 23rd Indian Division, het RAPWI Medical Department en de Nederlands-Indische Gouvernements Im- en Export Organisatie (NIGIEO).

Kolonel P. E. Crook van de RAPWI Coordination Branch die ook de Brits-Indonesische besprekingen over de evacuatie bijwoonde, leidde de vergadering. Overigens zou de RAPWI-organisatie twee maanden later, op 15 april, ontbonden worden. Dat wil zeggen dat zij niet langer een zelfstandige organisatie was, maar onder verantwoordelijkheid kwam van de AMACAB (Allied Military Administration Civil Affairs Branch). Onder deze organisatie viel de zorg voor de 'echte' APWI in de republikeinse kampen.

De aanwezigen waren unaniem van mening, dat men de geïnterneerden alleen van hulpgoederen kon voorzien en informatie over hen kon verkrijgen, wanneer het IRK als intermediair zou optreden tussen het NIRK en de Indonesiërs. Ze hadden hierin ook geen keuze, want de Indonesische regering weigerde uitdrukkelijk Nederlandse bemoeienissen en wilde niet met het NIRK samenwerken. Daarnaast waren de Nederlandse contacten met de PMI (aanvankelijk) ook niet goed. Volgens W. Wertheim, vooroorlogs hoogleraar aan de Juridische Hogeschool en mede-(her) oprichter van het Rode Kruis in Batavia na de Japanse capitulatie, waren in september 1945 pogingen van het Rode Kruis om tot samenwerking met Indonesische artsen te komen, mislukt. RAPWI-personeel werd ook zodanig lastig gevallen, dat er rond 11 oktober een bericht van de Indonesische regering werd omgeroepen waarin residenten en nationale comités werd verzocht alle hulp te verlenen aan de RAPWI, omdat ze een humanitaire taak uitvoerden.

Wordt vervolgd!

WIETEKE'S WERELD

MIJN JEUGDVRIENDINNETJE POPLIN

foto: Rien Eijbersen

Heel onverwacht kregen we bericht uit Surabaya, dat Poplin overleden was. In Soerabaja (toen schreef je dat nog zo) woonden we in 1949 in de Djalan Tegalsari, naast de Tegalsarischool. Een mooie grote school met een wijds schoolplein en wuivende tjemara's. Vooraan het schoolplein was een lage heg met kleine blauwe bloemen, waar lila vlindertjes overheen vlogen.

Een van mijn beste vriendinnetjes was Poplin Tan, ze woonde dichtbij aan de Pregolan Bunder in een prachtig groot huis met fraaie tegelvloeren. Ze had altijd een grote strik op haar hoofd en ze kreeg de heerlijkste dingen mee in haar boterhamtrommeltje. Poplins vader had een textielgroothandel en was zo weg van de stof popeline, dat hij zijn dochter Poplin noemde. Tot en met de vijfde klas bleven Poplin en ik in dezelfde klas zitten, samen met vriendinnen Margriet Popma en Cytha van Heerden. We konden heel goed bij elkaar afkijken en richtten zelfs een spiek-

club op. Ons clubhuis was de zolder van de fietsenstalling naast de Pregolan Bunderkerk, waar Margriets vader dominee was. Van ons zakgeld kochten we antwoordenboekjes bij Boekhandel Kolff in Soerabaja. Onze schoolresultaten gingen zo snel vooruit dat we alle vier een klas over mochten slaan. Maar zover heeft het niet mogen komen.

Vriendin Cytha was in de kost bij het gezin van den Heuvel, het hoofd der school. Want de ouders van Cytha woonden ver weg in de bergen op koffieonderneming Malang Sari. Het antwoordenboekje was toevallig bij mij en ik belde Cytha de antwoorden door van de huiswerksommen en opeens, toen Cytha die aan het opschrijven was, kreeg mijnheer van den Heuvel argwaan. 'Wat doe je daar, Cytha?' Hij zag natuurlijk in een oogopslag dat het huiswerksommen waren. En in plaats dat Cytha een smoes verzong, biechtte die lieve schat meteen alles en alles op. We waren betrapt.

Wieteke, Theo en Poplin in het Majapahit Hotel. Na het optreden daar als Tante Lien. (foto: Rien Eijbersen)

Ik belde Poplin en Poplin belde Margriet. Onze ouders werden gewaarschuwd en dat betekende het einde van de spiekclub. Poplin suggereerde om ons contributiegeld dan maar aan de *Maandagcent* te geven, de collecte voor de Missie of zo. Ik had er liever ijs van willen eten, maar hield wijselijk mijn mond. Over ijs gesproken, de mooiste herinnering uit Soerabaja was

de jaarlijkse verjaardag van Poplin. Daar werden allerlei heerlijkheden gepresenteerd, maar vooral de grote thermosflessen met ijs van de Italiaanse ijssalon Zangrandi zal ik nooit vergeten. De tutti frutti's werden gemaakt met echte slagroom en met verse aardbeien en al het ijs, vanille, mocca of chocolade was ook zo lekker!

In de latere jaren gebeurde er van alles waardoor Poplin en ik elkaar uit het oog verloren, omdat ik in Nederland zat. Maar in 1978 mocht ik met het damesblad Libelle een Sentimental Journey maken naar Indonesië en werd met open armen ontvangen door Poplin en haar man Indra. En dat contact is gebleven. Theo en ik gingen later met de Story naar Indonesië en maakten een leuke reportage in Surabaya. Samen

met onze Indonesische vriendinnen Rosy en Hedy. Met Smaragd Reizen reisden we ook naar Surabaya en Poplin begeleidde ons altijd naar het graf van mijn vader Theo van Dort op het Ereveld Kembang Kuning. We bezochten ook het prachtige huis van haar neef Adje. Wat een onvergetelijk dagen! Theo en ik sliepen in het hemelbed van Poplins grootmoeder. Met zilveren duifjes aan de bedposten en een bankje met kanten kleedje om het bed te beklimmen. In 2013 organiseerde Poplin een 'Kripoet' reünie voor alle mensen die in Surabaya gestudeerd hadden. (Kripoet is oud en gerimpeld) Het werd een reuze feest in Hotel Majapahit en ik mocht optreden. Er waren honderden mensen die allemaal een verrukkelijke maaltijd kregen in de tuin en een optreden van Tante Lien. Ach, wat was

het enig. Ook in de zeven Pelitareizen van Antonio Meijer konden Theo en ik Poplin opzoeken. Allemaal mooie herinneringen. En nu is ze er niet meer. Door het Coronavirus. Eerst werd Poplins man Indra ziek en bleef zijzelf met een lichte vorm in het ziekenhuis, maar al gauw werd de Covid 19 bij Poplin erger en overleed zij binnen een paar dagen. We waren geschokt.

Alle mooie herinneringen zullen we bewaren en met ons alle mensen die dol op haar waren en op haar man Indra natuurlijk. Ik eindig deze column maar met mijn lievelingsspreuk van Rabindranath Tagore:

*'Het zijn de tranen der aarde,
die haar glimlach in bloei houden.'*

Omdat de laatste tijd leuk en interessant leesvoer zich in bijzonder rap tempo aandient, hebben we besloten telkens een aantal boeken tegelijkertijd te bespreken.

① 'Indra: een wajangleven'

Lizzy van Leeuwen is cultureel antropoloog en schrijfster. Ze deed jarenlang onderzoek naar het postkoloniale tijdperk, met name naar de rol van Nederland in Indonesië: *Ons Indisch erfgoed* (2008) was daarvan het resultaat. Ze schrijft onder andere voor De Groene Amsterdammer. Haar stuk over de Indische roots van Geert Wilders was geruchtmakend.

In *Indra: een wajangleven* beschrijft Lizzy van Leeuwen een boeiend, veelzijdig leven en een onderbelicht gebleven deel van de laatkoloniale geschiedenis. Leo Broekveldt werd geboren in Nederlands-Indië als zoon van een Indische moeder en een uit Nederland afkomstige hoge ambtenaar.

'Leetje' vertrok als puber naar Den Haag, studeerde rechten, maar koos voor een leven als revuedanser. In de jaren dertig zou hij uitgroeien tot een internationaal bekende podiumartiest. Tijdens de oorlog transformeerde hij tot Indra Kamadjojo. Zijn danskunst zette hij na 1945 in om steun te geven aan de jonge Indonesische republiek. Later werd hij een invloedrijk figuur in de nieuwe naoorlogse wereld van dans, cultuur, radio en televisie. Zijn 'hertje Kantjil' bleef een hele generatie bij.

Indra Kamadjojo verzachtte met zijn kunst voor velen het lange en pijnlijke afscheid van Nederlands-Indië. Hij leefde met humor en branie en verzette zich resoluut tegen de meest gestelde vraag van de twintigste eeuw: wat ben je en waar hoor je bij?

Lizzy van Leeuwen schreef met Indra een geweldige biografie over een zeer markante man. Het uitstekend geschreven boek laat het culturele leven tijdens en na de oorlog vanuit een heel eigen invalshoek zien. De weergave van de geschiedenis,

Indra's omgang met identiteit, is juist in deze tijd ongemeen interessant. De analyse van het beeld van de veranderende politieke, culturele en etnische context levert een intrigerend beschouwing op. De grote Simon Carmiggelt schreef ooit over Indra's talent: *'Indra's machtige toneelpersoonlijkheid is in staat elk publiek diep te boeien met zijn kunst, die ons meevoert naar een ver rijk vol onbekende schoonheid'*. De biografie bevestigt dit.

'Indra: een wajangleven'
Biografie van Leo Broekveldt 1906-1992
Lizzy van Leeuwen
Uitgeverij Atlas Contact
ISBN 978 90 4502 924 5
€ 29,99

② 'Schuilen tussen bamboe'

Victor Treipl wordt geboren in Bandoeng, Nederlands-Indië, als enig kind van een Oostenrijks emigrantenechtbaar.

Omdat Oostenrijk deel uitmaakt van het Duitse Rijk, worden ze bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog door Nederland aangemerkt als 'staatsvijandelijke Duitsers'. Hun bezittingen, waaronder Grand Hotel Lembang, worden geconfisqueerd en verkocht. Familieleden verdwijnen in Nederlandse kampen. Victor en zijn tante Hilda worden geïnterneerd in een geïsoleerd bergdorp. Victor is negen jaar en wees. Onder de gruwelen van de koloniale oorlog sluimert een familiegeheim, dat pas wordt onthuld wanneer Victor en zijn tante in 1949 worden overgebracht naar een kamp in Batavia. Het markeert Victors zoektocht naar identiteit en een eigen stem in tijden van oorlog, onrecht en verlies.

Schuilen tussen bamboe vertelt een mooi en indrukwekkend familieverhaal. Het is een ontroerend en interessant boek met een meeslepend verhaallijn, boeiend van begin tot eind. Het is haast onvoorstelbaar, dat zulke verhalen realiteit zijn geweest. Het is een bewogen familiegeschiedenis, vanuit een ongewoon perspectief, dat nieuw licht werpt op de geschiedenis. Een prachtig en liefdevol geschreven boek.

'Schuilen tussen bamboe'

Mijn vaders jeugd in Nederlands-Indië

Birgit Treipl

Uitgeverij HarperCollins

ISBN 978 94 0270 563 8

€ 20,00

③ 'Nummer 9160'

Piet Alderlieste was in 1942 pas 10 jaar oud toen er plotseling een einde kwam aan zijn onbezorgde leventje in Indië als oudste kind in een Nederlands ambtenarengezin. Na de Japanse inval belandt hij samen met zijn moeder, broertje en zusje in verschillende Jappenkampen, onder kampnummer 9160. Hij wordt bij zijn moeder weggehaald als hij twaalf wordt en wordt in aparte jongenskampen geplaatst. De steeds slechter wordende omstandigheden veranderen Piet van een kind in een overlevende. Uiteindelijk capituleert Japan, voor Piet net op tijd, als hij meer dood dan levend in een ziekenboeg ligt. De gebeurtenissen en omstandigheden in de kampen staan Piet na meer dan 75 jaar nog steeds scherp voor ogen. Samen met auteur Annemarie Bootsman heeft hij zijn herinneringen samengebundeld in een meeslepend verhaal.

In het voorwoord zegt hij daarover: *"Dit verhaal, mijn verhaal, is naar aanleiding van diverse gebeurtenissen tot stand gekomen. Al dertig jaar maak ik aantekeningen over herinneringen aan mijn ouders en uit mijn jeugd, met name over de periode van mijn tiende tot dertiende jaar welke ik in concentratiekampen tijdens de Japanse onderdrukking op Java heb doorgebracht. Dit met het doel daar een boek over te schrijven, om de generaties na mij te overtuigen van het feit hoe wreed de oorlog is, maar dat nimmer van de grond kwam. Toen anderhalf jaar geleden de levenspartner*

van mijn kleindochter plotseling door een hartstilstand overleed, kwam ik via zijn vader met de auteur Annemarie Bootsman in contact. Zij heeft het (...) boek geschreven op basis van mijn aantekeningen. Daar wil ik zelf aan toevoegen dat mijn zienswijze over het ondervonden leed dat mij toen is aangedaan, is veranderd, veel milder geworden. Toen ik puberde (...) liep ik met een mes op zak en vertelde dat indien ik een "spleetoo" tegenkwam hem aan mijn mes zou rijgen. Toen ik tijdens mijn werkzame periode beroepsmatig met jonge Japanners in contact kwam (...) bedacht ik dat zij wellicht niets wisten over wat hun vader of andere familieleden in de oorlog hadden misdaan. Hoe kon ik hen dan haten om iets wat mijn voorouders hadden aangedaan? Door in 2013 Japan te bezoeken, waar ik voor een genoegdoeningsreis door de Japanse regering was ingeloot, werd dat inzicht versterkt (...) Ik hoop dat het verwoorden van mijn herinneringen ertoe kan bijdragen dat men uiteindelijk tot een mild standpunt komt ten opzichte van "de vijand", omdat daar ook velen slechts hun plicht jegens het militaire gezag dienden uit te voeren(...) Als wij onze haatgevoelens blijven behouden en die overdragen op onze kinderen en anderen, komt er nimmer vrede."

'Nummer 9160'

Een jongen in het Jappenkamp

Annemarie Bootsman, Piet Alderlieste

Uitgeverij Boekenbrouwers

ISBN 978 94 9168 771 6

€ 15,00

OCO ALMERE EN STICHTING PELITA SLUITEN CONVENANT

Het was nog even zoeken voor de coördinatoren van Onafhankelijke Cliëntondersteuning (OCO) Almere, Marijs van Hoek en Marion Bestenbreur, om het kantoorpand van Stichting Pelita te vinden. In dit deel van het voor hun onbekende Diemen wordt volop gebouwd. De dames hebben een bijzondere gast meegenomen: mevrouw Magda Rumpin eveneens uit Almere. Mevrouw Rumpin is één van de twee kandidaten die gehoor heeft gegeven aan de wervingsoproep voor mensen met een Indische of Molukse achtergrond. OCO Almere trekt hierbij op met Pelita. Dick Rozing doet verslag.

Deze middag, 13 juli jl., werden Marijs, Marion en Magda hartelijk ontvangen door Jessica Apon, projectcoördinator Pelita, die de dames voorstelde aan de overige aanwezigen: Rocky Tuhuteru, directeur Pelita, Henk van den Bos, lid van het managementteam en Anneke Ruff, medewerkster wetsuitvoering en sociale dienstverlening binnen-/buitendienstmedewerkers bij Pelita. Als speciale gasten en ambassadeurs van Pelita was het echtpaar Max en Gerry Rijkschroeff uitgenodigd. Max is al jaren actief in de cliëntondersteuning van de Indische/Molukse doelgroep. Marijs legt in korte stappen uit waar OCO Almere

Magda Rumpin.

voor staat. Het aanbieden van onafhankelijke cliëntondersteuning is sinds 1 januari 2015 wettelijk verplicht. OCO Almere bestaat sinds 1 oktober 2018. Voor sommige inwoners is de stap naar een instantie te groot. Een ervaringsdeskundige onafhankelijke cliëntondersteuner kan dan ondersteunen. Bijvoorbeeld door gesprekken met instanties te helpen voorbereiden of door mee te gaan naar gesprekken. 'We zijn begonnen rond de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Ervarende deskundigen gingen Almeerders ondersteunen', aldus Marijs. Maar cliëntondersteuning is breder dan de Wmo. Het gaat ook om jeugdhulp, onderwijs, wonen, werk en inkomen. 'We willen, dat de inwoners goed kunnen aangeven wat ze precies nodig hebben en het helpt als je iemand naast je hebt.'

Inmiddels bestaat de ploeg vrijwilligers uit zestig mensen en één daarvan is Magda. OCO Almere werkt intussen met 12 organisaties met verschillende achtergronden (kerk, ouderen, jeugd, etc.) samen. Het aanbieden van cliëntondersteuning door ervaringsdeskundigen is bijzonder in Nederland. De vrijwilligers krijgen een basistraining, waarbij gekeken wordt naar wat doe je wel en niet als cliëntondersteuner. Iedere inwoner vereist zijn eigen specifieke benadering of aanpak.

'We doen ook aan intervisie, waarbij de vrijwilliger in opleiding gecoacht wordt in haar of zijn ontwikkeling als cliëntondersteuner', aldus Marijs. OCO Almere werkt op dit gebied samen met MEE-consultanten, een organisatie waarmee Pelita in Noord-Nederland ook samenwerkt en goede ervaringen met hen deelt. Marijs: 'Er is meer vraag naar hulp dan ondersteuners. Dat is ook de reden, dat we oriënterende gesprekken zijn gaan voeren met Stichting Pelita. Op 28 januari gaf Stichting Pelita een presentatie aan betrokkenen van OCO Almere. Dit was een onderdeel waardoor de samenwerking tussen Pelita en OCO Almere op gang is gekomen. Ook daarna verliepen de gesprekken zo vruchtbaar, dat een gezamenlijke actie naar de inwoners van Almere werd gestart om vrijwillige cliëntondersteuners te werven. De oproep luidde: *Heb je een familieachtergrond in voormalig Nederlands-Indië? Wil je iets betekenen voor Almeerders met dezelfde achtergrond? Stichting Pelita en OCO Almere zoeken vrijwillige cliëntondersteuners met hart voor Almere en gevoel voor de Indische geschiedenis en cultuur.*

En bij de ondertekening van het convenant met links Jessica Apon en rechts Marion Bestenbreur.

Pelita en OCO Almere zijn samen op zoek naar vrijwilligers die vanuit hun kennis en ervaring Almeerders met een achtergrond in Nederlands-Indië willen bijstaan in een zoektocht naar passende hulp en ondersteuning bij (psychische) gezondheid, wonen, uitkeringen, sociale contacten, enzovoort.

We bieden een opleiding in cliëntondersteuning en in het cultuursensitief/contextgebonden benaderen van de doelgroep. En natuurlijk goede begeleiding en het goede gevoel van het werken met hart voor de doelgroep.

Vrijwilligers konden en kunnen zich bij zowel OCO Almere als bij Pelita aanmelden en Magda Rumpin heeft hier enthousiast op gereageerd. Magda geboren in Semarang, kwam in 1965 voor haar opleiding administratie naar Nederland. Haar vader die in Nederlands-Indië, en na 1949 Indonesië, advocaat was, moest voor zijn vertrek naar Nederland met zijn gezin in 1967 eerst nog veel regelen voor anderen repatrianten. 'Wij werden spijtoptanten genoemd', aldus Magda. Met haar opleiding heeft Magda een lange tijd bij ABN-AMRO gewerkt in Amsterdam. In 1991 verhuisde Magda met haar vierjarig zoon-tje naar Almere. In mei 2020 zag ze op een Facebookpagina de eerdergenoemde oproep van OCO Almere en Pelita.

Het verhaal van Magda, haar achtergrond en komst naar Nederland, is voor Max Rijkschroeff (geboren in Batavia) een bekend Indisch verhaal. Als oud-medewerker bij het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) heeft hij vele Indische en Molukse zaken behandeld en behartigd. Max: 'Cliëntondersteuning kan je pas goed doen als je de achtergrond kent van je doelgroep en dus ook de hulpvraag in perspectief

kunt plaatsen. Eén van de belangrijkste taken is ook doorverwijzen. De Indisch/Molukse doelgroep is een bescheiden en verlegen doelgroep. In de door Pelita medeontwikkelde module Djalan Pienter (de slimme weg) wordt deze Indisch/Molukse achtergrond uitgelegd aan cliëntondersteuners.' Twintig jaar geleden stond Max aan de basis van de Indische Eettafel in Den Haag, een initiatief om de verlegenheid van de Indo's te overwinnen en in kleine clubjes gezamenlijk te gaan eten. Max en Gerry staan namens Pelita ook al jaren op de Tong Tong Fair in Den Haag, waarbij velen de Pelita-stand bezoeken met een gerichte vraag. 'We vertellen dan over wet- en regelgeving, huisvesting, huishoudelijk hulp. Allemaal gericht op de Indische en Molukse doelgroep.' En Max vervolgt: 'We kennen de verhalen van wat hen in Nederlands-Indië tijdens de Tweede Wereldoorlog of daarna tijdens de Bersiap-periode is overkomen, of van de groep die nog later repatrieerde, de zogenoemde spijtoptanten. We weten hoe moeilijk het was om in Nederland je weg te vinden. Deze mensen hadden en hebben hun oorlogsangsten.' Cliëntondersteuning is van wezenlijk belang, zeker tijdens deze coronatijd.

Het doel en nut van cliëntondersteuning wordt door de verhalen van aanwezigen onderstreept. Het wordt tijd voor de officiële handeling: het tekenen van het samenwerkingsconvenant tussen OCO Almere en Pelita. Namens OCO Almere tekenen Marion Bestenbreur en Magda Rumpin en namens Pelita Jessica Apon. *Na dit officiële gedeelte werd de bijeenkomst op passende Indische wijze afgesloten. Heerlijke Indische gerechtjes waar Max bij elk gerecht tekst en uitleg geeft welke ingrediënten erin zitten en hoe het gemaakt wordt. Pedis, wel nee... gewoon lekkerrrr.*

MAX VAN BALGOOY

In de 70er en 80er jaren was Max van Balgooy een bekende figuur als speler en als internationaal scheidsrechter op de badmintonvelden. Daarna is zijn bekendheid, vooral in het buitenland, gegroeid dankzij zijn 'uit de hand gelopen hobby', het op naam brengen van planten uit Z.O.-Azië en de Pacific. Dr. Max M.J. van Balgooy (Poerbolinggo 1932) opgeleid aan de Leidse Universiteit als plantengeograaf van de Pacific (promotie 1971) had als liefhebberij het op naam brengen van planten. Zijn mentoren waren Professor van Steenis en Dr. Bakhuyzen v.d. Brink. Binnen enkele tientallen jaren groeide hij uit tot een groot kenner van planten uit het Maleise gebied: Indonesië en omliggende landen. Veel van die landen heeft hij bezocht, hetzij als deelnemer van een expeditie dan wel als afgevaardigde op een congres. Daarbij heeft hij heel wat nieuwe plantensoorten ontdekt. De internationale erkenning van zijn verdiensten voor de wetenschap blijkt uit het feit, dat twee insecten en 18 planten naar hem zijn vernoemd waaronder een liaan uit Nieuw Caledonië: *Balgoya pacifica*. Zelfs nu, ruim 25 jaar na zijn pensionering, wordt hij nog regelmatig geraadpleegd. In zijn lange loopbaan heeft hij heel wat meegemaakt. Wieteke van Dort wist hem te verleiden enkele belevenissen in het *Pelita Magazine* te publiceren. Dit leverde Max ons als eerste verhaal in wat, naar wij hopen, een reeks zal worden.

BESTAAT TOEVAL?

Bij mijn vele reizen heb ik tal van interessante zaken meegemaakt. Het onderstaande avontuur bevat zoveel toevallig-

Cyrtandra

heden, dat de vraag kan worden gesteld of toeval wel bestaat. Sommigen van mijn collega's twijfelden zelfs aan het waarheidsgehalte ervan, maar ik kan u verzekeren, dat er niets is verzonnen.

In 1971 woonde ik een congres bij in Australië. Ik keerde terug via Tahiti. Mijn instituut, het toenmalige Rijksherbarium bezat weinig collecties uit dat deel van de wereld. Collega's die van mijn voornemen afwisten, hadden enkele verzoeken en wel: materiaal van *Cyrtandra* (verwant aan *Gloxinia*), een zeldzame *Fuchsia*, waarvan de naaste verwant van Nieuw Zeeland bekend is en een nog zeldzamer levermos, *Treubia*, in 1860 gevonden door een Franse botanicus en nooit meer teruggevonden, ondanks een speurtocht van 5 weken door de specialist Schuster een eeuw later. Tevoren had ik gecorrespondeerd met een Franse landbezitter op Tahiti, M. Jay die een ongebruikte paardenstal ter beschikking stelde. Ook mocht ik gebruik maken van hetgeen zijn land aan eetbaars leverde, in dit geval bananen en sinaasappels. Hoogtepunt van mijn verblijf was een beklimming van de Aorai (2200 m) De tocht naar de top gaat via "razoredge" kammen die op de gevaarlijkste plaatsen zijn beveiligd met kabels. Onderweg bevinden zich twee hutten. Gebruikers hiervan vinden onder het dak van de hutten blikjes eetwaar. Men wordt wel geacht zelf iets achter te laten. Als gids had ik Henri, zoon van M. Jay en twee potige Tahitiaanse dragers. De tocht leverde heel wat interessant materiaal op, maar niets van de speciale bestellingen. Voor de terugweg kozen we een andere route. Ongeveer halverwege zag ik een prachtig bloeiende *Cyrtandra*. Vol vreugde stak ik mijn hand naar de plant uit, verloor mijn evenwicht en stortte rugge-

Treubia

lings de steile helling af. Wanhopig om me heen graaiend, was het tenslotte een boom die mijn val brak. Toen ik enigszins bekomen was van de schrik ontdekte ik, dat de boom die mijn val had gestuit een uit de kluiten gewassen exemplaar van de gezochte *Fuchsia* was. De hele vallei stond er vol mee. In mijn hand hield ik een afgerukte tak. Wie schetst mijn verbazing toen ik zag, dat daarop de zeldzame *Treubia* groeide. Met veel moeite, onder het bloed en modder en met gescheurde kleren bereikte ik mijn assistenten onder het slaken van vreugdekreten. Ze moeten gedacht hebben dat ik behalve mijn evenwicht ook mijn verstand had verloren. Een minpuntje in dit verhaal is, dat ik de *Cyrtandra* totaal vergeten ben.

De hele collectie, een van de grootste ooit op het eiland gemaakt, werd verpakt in alcoholgedrenkte kranten en deze weer in stevig plastic zakken en kartonnen dozen op het postkantoor aangeboden. De postmaster verzekerde mij, dat de zending met het vrachtschip Maori zou meegaan. Maanden later zaten mijn vrouw en ik in Nederland aan de ontbijttafel, toen het onheilspellende bericht kwam, dat de Maori in de golf van Biscaye tijdens een hevige storm was vergaan. Van de 39 bemanningsleden kon slechts één worden gered. Ik moet bekennen, dat mijn eerste gedachte niet uitging naar de 38 ongelukkigen, maar naar mijn collectie.

Enige tijd later ontving ik een brief van de postmaster van Papeete met de mededeling, dat het tot zijn spijt niet gelukt was mijn dozen met de Maori mee te zenden, maar dat ze absoluut met de volgende vrachtboot zouden worden meegestuurd.

Aldus geschiedde!

INDISCHE BUURTEN IN NEDERLAND

(DEEL 31)

EINDHOVEN

Veel Nederlandse gemeenten hebben straatnamen die verwijzen naar Nederlands Oost- of West-Indië. Verwijzingen naar (delen van) eilanden, plaatsen, rivieren, bergen, vulkanen, samenvattende namen (zoals Insulinde) en namen van personen (zoals gouverneurs-generaal Pieter Both of J.P. Coen). Onder regie van initiatiefnemer Dick Rozing werken verschillende auteurs aan het boek *Onze Indische buurten*. Cultuurhistoricus Tim van den Eijnden heeft deze bijdrage geschreven. De historische foto's komen van Eindhoveninbeeld.nl. Voor een stad als Eindhoven is de band met Indië niet zo evident als voor Amsterdam of Den Haag. Eindhoven ligt niet aan zee en heeft geen algemeen bekende Indische wijk of gemeenschap. Toch heeft deze stad een wijk met Oost-Indische straatnamen. De ontwikkeling en invulling van de buurt startte in de jaren 20 en honderd jaar later wordt er een Lombokpad benoemd.

Benaming en ontwikkeling

Het begin van de Indische buurt was het vaststellen van de naam Javastraat op 11 juni 1923 door de directeur van Gemeentewerken ir. G.C. Kools, hij liet zich naar zeggen inspireren door Oost-Indië. Tot 1947 opperde de directeur van Gemeentewerken de straatnamen en het college van B & W keurde deze voorstellen over het algemeen goed. De Indische buurt ligt in de voormalige gemeente Tongelre, dat in 1920 werd samengevoegd met het stadje Eindhoven. Voor 1913 bestond het gebied van de huidige Indische buurt grotendeels uit bos, heide en vennen. Door de winning van zand ten behoeve van de spoorlijn richting Weert, met een graafmachine die in de volksmond *De IJzeren Man* werd genoemd, ontstond een plas waar illegaal werd gezwommen, maar al snel de naam *IJzeren Man* droeg. Dit was een voorbode voor de eerste ontwikkelingsfase van het gebied. Een fase met de nadruk op recreatie en sport.

Toen Kools in 1923 in opdracht van het college van B & W een naam voor de zandweg langs *IJzeren Man* moest bedenken, had hij een vooruitziende blik op de grootte van het gebied: *'De terreinen tusschen Dommel, Spoorbaan Eindhoven-Venlo en de Koudenhovenscheweg, thans nog bouw-, weiland en woeste grond, liggen*

zoo dichtbij nabij het centrum der stad, dat bebouwing binnen niet al te langen tijd is te verwachten.' Kools meende aan deze qua oppervlak grote buurt 'namen verbandhoudend met Oost- en West-Indië te moeten geven.' Uit de eilandrijke archipel was het voor hem niet moeilijk straatnamen voor te stellen aan het college. In verband met de bouw van enkele huizen was al op korte termijn een straatnaam nodig. De Javastraat begon bij de overweg aan de Fuutlaan en liep ongeveer 600 meter door. Het beloop van de straat werd op 20 januari en 20 maart 1928 gewijzigd; de naam verviel op 20 april 1934.

Het terrein rond *IJzeren Man* en de Javastraat ontwikkelde zich snel. Er kwam naast het zwembad, een wielervedbaan, rolschaatsbaan, manege, voetbalvereniging R.K.V.T., tennisclub E.L.T.V. en een minigolfbaan. Een vreemde eend in deze recreatieve bijt was het gemeentelijke slachthuis dat in 1928 werd geopend. Door de bouw van het slachthuis veranderde de wegenstructuur in de beoogde Indische buurt. Ten noorden en ten zuiden van het slachthuis werden straten aangelegd, die respectievelijk Sumatrastraat en Borneostraat (huidige Molukkenlaan) gingen heten (collegebesluit van 20 januari 1928). Voor het slachthuis werd over de Javastraat een

- ① Locatie huidige Javalaan met graafmachine 'De IJzeren Man' in Tongelre. Zandaafgraving ten behoeve van de spoorwegaanleg Eindhoven-Weert, circa 1915. De dichtgevroren plas werd massaal voor het schaatsen gebruikt. De IJzeren Man is nu het bekende zwembad. (bron: Eindhoveninbeeld)
- ② De Floresstraat met dubbele woning in het Zweeds Dorp. Deze woningen zijn gesloopt, 1967. (bron: Eindhoveninbeeld)
- ③ Het Ambonplein vanaf de Bandalaan, 15-10-2018. (foto: Dick Rozing)
- ④ Het Groendomein 't Wasven, de vroegere Philipsboerderij, in noord-zuid richting in het hart van de Indische buurt aan de Celebeslaan 30 en rechts het Lorentz Casimir college. Linksboven het buurtje Beauregard rond het Ambonplein uit 1993. (foto: Tom van Hoof)

plein aangelegd, dat de naam Insulindeplein kreeg. Het plein deelde de Javastraat in tweeën. Om verwarring te voorkomen kreeg het zuidelijke gedeelte de naam Insulindelaan. De bouw van de eerdergenoemde manege zorgde voor de aanleg van de Surinamestraat op 2 november 1928; de enige West-Indische straatnaam in Eindhoven. De naam van deze eizelgänger werd al op 20 april 1934 ingetrokken en vreemd genoeg niet vervangen voor een andere. De namen Insulindeplein, Borneostraat en Sumatrastraat werden op 20 april 1934 eveneens ingetrokken.

In de Indische buurt werden medio 1934 nog enkele straten aangelegd ten behoeve van de woningbouw. De Sumatra-

straat werd Celebeslaan. Een nieuwe grotere weg ten westen van de Karpendonkse Plas werd Sumatralaan. Ook de Madoeralaan (2008 ingetrokken) was een aanvulling op het wegennet. De Insulindelaan werd doorgetrokken naar de Fuutlaan en aan andere zijde Sumatralaan. De Javastraat is Balistraat gaan heten (welke in 1972 is ingetrokken). Hetzelfde gebeurde met de parallelweg van de Sumatralaan, die Javalaan Zuid werd genoemd (en in 1974 is ingetrokken). De Borneostraat werd Molukkenlaan.

Een tweede fase in de ontwikkeling van de Indische buurt

Wegens extreme woningnood in Eindhoven – de stad stond na de Tweede Wereldoorlog nationaal op nummer 1 op deze treurige lijst – besloot Philips op meerdere plekken in de stad noodwoningen te bouwen. Het bedrijf liet voor deze locatie houten bouwpakketten uit Zweden overkomen voor haar hogere personeel. De huizen werden per straatzijde in roodbruin óf crème-wit geschilderd. De woningen waren inderijd luxe bungalows te noemen. De termijn van de noodwoningen besloeg vijftien jaar. Omdat de bewoners overwegend progressief, niet-Katholiek, waren en er 's zomers ietwat schaarser gekleed gingen, kwamen

benamingen als 'dat nudistenkamp' uit de monden der parochianen en 'dat dorp van naaktlopers' waar je niet mocht komen, aldus de pastoor.

In 1947 zagen de Floresstraat, Soembastraat en Timorstraat het leven. De naam Timorstraat werd in 2003 ingetrokken. Deze straten werden verwezenlijkt in de punt waar Madoeralaan en Javalaan samenkwamen in de richting van het spoor. De bouw van het Zweeds Dorp door Philips Woningbouw was de oorzaak voor de aanleg/naamgeving van de Floresstraat, Soembastraat en de Timorstraat. Vanaf 1970 had de gemeente zich voorgenomen om de houten huizen te slopen en villa's voor topfunctionarissen te bouwen. Dit stuitte op verzet van de bewoners waardoor de bouw vertraging opliep.

De Borneolaan, Molukkenlaan en Celebeslaan hadden een andere ontwikkeling doorgemaakt dan de hierboven beschreven straten omdat zij van hen gescheiden werden door de aanleg van de Eisenhowerlaan begin jaren zeventig. Aan de Borneolaan ligt een woonwagenkamp. De Molukkenlaan had (en heeft) op een enkele villa na, weinig bebouwing gekend. Deze twee straten liggen aan de westelijke zijde van de Celebeslaan.

UW BIJDRAGE IS GEWENST

U kunt een bijdrage aan het project leveren door uw verhaal te delen. Woont u in een Indische buurt of straat en heeft u er mooie, boeiende herinneringen aan, stuur dan uw reactie of foto's naar info@indischebuurten.nl. U kunt het initiatief financieel steunen en alvast het boek reserveren. Kijk op www.indischebuurten.nl of bezoek de Facebook-pagina *Indische buurten* voor actuele informatie.

In 1993 werd in het zuiden van het gebied een nieuwbouwwijkje gecreëerd met het Ambonplein, de Bandalaan, Tanimbarlaan en Ceramlaan die als ensemble doen denken aan een middenstandswijk uit de jaren negentig. De laatste ontwikkeling geschiedde vorig jaar. In no-time werden op het braakliggende terrein (voorheen slachthuisterrein) tegenover het zigeunerkampje 300 tijdelijke studentenwoningen voor vooral internationale studenten van Fontys Hogescholen (99 studio's) en de TU Eindhoven (199 studio's) geplaatst. Daar de studenten een adres nodig hebben werd snel in juli 2019 het Lombokpad benoemd.

HALIN-VEILING VOOR HET GOEDE DOEL

51

Stichting HALIN verleent sinds jaar en dag financiële ondersteuning aan landgenoten in Indonesië. Geheel op eigen kracht en zonder overheidssubsidie verricht deze stichting in stilte veel nuttig werk voor hen die na de oorlog en bersiap-periode in Indonesië bleven wonen, vaak in behoeftige omstandigheden. Ten behoeve van deze activiteiten veilen wij een aantal kunstwerken uit het bezit van HALIN, uiteraard met de bedoeling zo veel mogelijk geld binnen te halen voor het nuttige werk van de stichting.

De totale opbrengst van de veilingen is dit keer flink opgelopen en komt nu op een totaal van € 11.026,-. De in de aprileditie aangeboden twee bijzonder mooi ingelijste 'Nederlandsch-Indische' schoolplaten, 'Gambar Gambar' hebben voor € 125,- als nog een eigenaar gevonden en het heel bijzonder houtsnijwerk van teak van de

vorige keer heeft het respectabele bedrag van € 250,- opgebracht. Dit keer hebben we voor u twee prachtig ingelijste in zilver geschilderde wajangfiguren op een zwarte achtergrond in de aanbieding. De eveneens zwarthouten lijsten zijn bijzonder fijnzinnig gesneden. Wederom een echt Indisch sieraad voor u aan uw huiskamerwand. Ingeelijst meten de twee werken 62 bij 32 cm.

Wilt u in het bezit komen van dit uitzonderlijke paar, dan kunt u als gebruikelijk per post of per e-mail een bod uitbrengen. Biedingen vanaf € 75,-, we blijven bescheiden, worden in overweging genomen. Mocht u op deze mogelijkheid in willen gaan, laat het ons weten. Biedingen kunt u tot uiterlijk 10 oktober 2020 sturen naar ons adres, t.a.v. Redactie Pelita Nieuws, Nienoord 13, 1112 XE Diemen, of via e-mail naar redactie@pelita.nl, onder vermelding van uw naam, adres en eventueel

telefoonnummer. De werken worden toegevoegd aan de hoogst biedende. Bij gelijke biedingen laten wij het lot beslissen. En nogmaals, de opbrengst komt geheel ten goede aan het werk van Stichting HALIN.

BEKEKEN DOOR HABIB

Ron Habiboe studeerde geschiedenis in Leiden en heeft zich hierna verder beziggehouden met onderzoek betreffende de Molukken. De laatste jaren leverde hij regelmatig artikelen en bijdragen over de Molukken aan onder meer het Molukse maandblad *Marinjo* en het radioprogramma *Suara Maluku*. Momenteel is hij werkzaam als freelance onderzoeker. In *Bekeken door Habib* geeft hij een kort persoonlijk relaas over eigentijdse zaken die de Molukse gemeenschap raken of bezighouden.

DE NATIONALE HERDENKING OP 15 AUGUSTUS

15 augustus 2020: De nationale herdenking van het einde van de Tweede Wereldoorlog in Zuidoost-Azië en dus ook in Nederlands-Indië. De herdenking bij het Indisch monument in Den Haag wordt live uitgezonden via de televisie. Voor het eerst ook een duidelijke aanwezigheid van onder meer Molukkers bij deze Nationale Herdenking.

De jaarlijkse nationale herdenking op 15 augustus herdenkt tegelijkertijd de slachtoffers die zijn gevallen tijdens de oorlog tegen Japan en de Japanse bezetting in Nederlands-Indië. Sinds jaar en dag komt de herdenking in Den Haag bij mij over als een bijeenkomst die wordt georganiseerd door uitsluitend Nederlanders en Indische-Nederlanders. Hiermee ligt het accent dan ook waarschijnlijk onbedoeld op de Nederlandse en Nederlands-Indische slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog. Om die reden wilde ik een videoboodschap opnemen bij het Indisch monument.

Het is 14 augustus 2020, de dag voor de jaarlijkse herdenking, als ik via de media te weten kom dat het Indië monument in Den Haag is beklad. Een groep activisten vroeg hiermee onder meer aandacht voor de Indonesische slachtoffers die zijn gevallen tijdens de dekolonisatie-oorlog (1945-1949). In mijn ogen is de gevraagde aandacht terecht, maar het tijdstip en de locatie zijn on gepast of ongelukkig gekozen. Als ik dezelfde dag aankom, zijn de schoonmaakwerkzaamheden daar in volle gang.

Ja, ik weet het. In nagenoeg alle media wordt door de organisatie gecommuniceerd, dat het een herdenking is van 'alle' slachtoffers van de oorlog tegen Japan. Dat is theoretisch wel juist, maar wie zijn 'alle' slachtoffers? Ik heb een stout vermoeden dat het gros van de Nederlanders die jonger zijn dan ongeveer vijftig jaar, bij 'alle' slachtoffers slechts denken aan Nederlanders en Indische-Nederlanders. Het betreft hier echter onder meer ook veel Menadonese, Timorese, Sundanese, Javaanse, Molukse en andere inheemse slachtoffers die zijn gevallen voor de Nederlandse vlag. Veel van deze groepen hebben nauwelijks een stem in Nederland. Molukkers in Nederland duidelijk wel.

Volgens de onderzoekliteratuur wordt het aantal slachtoffers aan Nederlandse kant geschat op totaal ongeveer 21.000-29.000. Wat opvalt is, dat er soms wel wordt gemeld, dat er ook veel Ambonese Molukse slachtoffers zijn gevallen, maar dat onbekend is of hun aantal wel of niet is meegeteld. Ik durf te stellen, dat er nage-

Yosina Rumajauw

noeg geen aandacht is geschonken aan het aantal slachtoffers van de verschillende niet-Nederlandse inheemse bevolkingsgroepen. Uit eerder onderzoek is gebleken, dat het aantal inheemse slachtoffers aan Nederlandse kant tenminste 6.100 bedraagt. Daarnaast komt nog een geschat aantal van ongeveer 2,5 miljoen hoofdzakelijk Javaanse slachtoffers die niet speciaal hadden gekozen voor de Nederlandse kant, maar eerder waren geronseld als werksoldaat van het Japanse leger, de zogeheten romusha's. Indonesische bronnen spreken zelfs van 4 miljoen slachtoffers.

Onder het aantal inheemse slachtoffers aan Nederlandse kant bevinden zich ongeveer 2700 Molukse slachtoffers, dus bijna de helft van alle inheemse slachtoffers. Zo werd de 23-jarige radiotelegrafist Rudi Edgar Hetharia op 16 feb 1942 aan boord van de Nederlandse Glen Martin B-10 bommenwerper boven Zuid-Sumatra neergeschoten. Zijn naam is terug te vinden op het Gedenkteken Luchtvaardenden in Soesterberg. Het waren niet alleen militairen, maar ook Molukse burgers die slachtoffer zijn geworden tijdens de Japanse bezetting, zo blijkt uit het massagraf, dat na de Japanse capitulatie werd ontdekt nabij Bodjonegoro op Java. In dit graf zijn circa 70 lichamen gevonden, 61 ervan waren Molukkers, die in 1943 betrokken waren geweest bij de zogeheten Vuurpijl-affaire in Soerabaja. Er waren 's-nachts vuurpijlen afgestoken om geallieerde bommenwerpers de weg te wijzen naar de haven van Soerabaja, het doelwit van het bombardement. De later geïdentificeerde slachtoffers waren rond kerst opgepakt en een half jaar later geëxecuteerd. Verreweg het grootste deel van hen waren burgers: klerken, schrijvers, bankwerkers bij het marine-etablisement of employee bij een bedrijf, etc. Er waren ook veel jonge scholieren bij betrokken. De jongste was de Molukse scholier Jantje Nico Waas die slechts vijftien jaar oud was. Een ander was Joris Kaitjili, 21 jaar die op de Middelbare Technische School zat. Hij ging even weg van huis om iemand de weg te wijzen, maar is nooit meer thuis gekomen, zo vertelt zijn jongere broertje jaren later.

Vanaf de oprichting van het Indisch monument in Den Haag in 1988 zijn er nauwelijks Molukkers, als groep, aanwezig geweest bij de nationale herdenking. Een uitzondering was Sylvia Pessireron die in 2008 aarde van het ereveld Tantui op Ambon had bijgezet bij het monument. Sindsdien brengt zij al vele jaren in haar eentje en op persoonlijke titel haar eerbetoon aan de Molukse slachtoffers. Hoogstwaarschijnlijk dat de benaming Indisch monument niet aanspreekt bij veel Molukkers. Maar, sinds enkele jaren wordt

de Nationale herdenking op 15 augustus hier in Den Haag ook bezocht door Molukkers.

15 augustus 2020. De televisie-uitzending van de nationale herdenking in Den Haag. Ik kijk met belangstelling. Voor het eerst proef ik nu een duidelijke aanwezigheid van Molukkers bij deze Nationale Herdenking. Meerdere malen komen Molukkers in beeld die in het publiek aanwezig zijn, zoals de nieuwe directeur van Pelita, Rocky Tuhuteru. Hiernaast Tante Nonneke Aponno die het verhaal van haar vader tijdens de oorlog in de uitzending

vertelt. Zij betuigt, samen met Latoya Hallatu, de voorzitter van Molukkers bij de Krijgsmacht, haar respect tijdens het defilé. Dan was er ook nog Yosina Rumajauw, het Papua-meisje, die tevorschijn kwam met het Molukse lied Manise-manise. Ik werd even heel erg stil ... ook als dank voor nu uiteindelijke publieke erkenning op 15 augustus, dat er ook Molukse slachtoffers zijn. Ik mag hopen, dat het niet bij deze ene keer blijft en dat er ook speciale aandacht komt voor andere niet-Nederlandse slachtoffers.

Reacties: r.habiboe@gmail.com

BRONBEEK IN BEELD

WEEK VAN DE
KOLONIALE GESCHIEDENIS

Museum Bronbeek organiseert van 25 t/m 31 oktober 2020 activiteiten rond het thema Oost/West in de Week van de Koloniale Geschiedenis in samenwerking met Erfgoed Gelderland, Stichting Tong Tong en het Indo Filmcafé/Lux Nijmegen. De Week van de Koloniale Geschiedenis is onderdeel van de landelijke Maand van de Geschiedenis Dit jaar grijpt Museum Bronbeek het landelijk thema 'Oost/West' van de Maand van de Geschiedenis aan om enkele bijzondere verhalen uit de Nederlandse koloniale geschiedenis onder de aandacht te brengen.

Programma

Op 27 oktober slaat Yvette Kopijn in haar lezing *130 jaar Javaanse migratie. Javaanse Surinamers tussen Oost en West* een brug tussen de koloniale geschiedenis van Oost en West. Zij verhaalt over de mensen die van de ene Nederlandse kolonie migreerden naar de andere. Zij toont aan dat Oost en West elkaar wel degelijk ontmoetten.

Fotografe en kunstenares Suzanne Liem vertelt ook op 27 oktober over het werk, dat zij in de *Maand van de Geschiedenis* voor het Erfgoedfestival op Bronbeek heeft gedaan. Zij ziet Bronbeek als een Oosterse plek in het Westen en doet met foto's en getuigenissen verslag over de impact van corona op iedereen die op Bronbeek woont en werkt.

In het IndoFilmCafé is op 29 oktober de film *Ziarah* te zien. Die gaat over de Indonesische weduwe Sri, die haar man verloor ten tijde van de onafhankelijkheidstrijd tegen de Nederlanders. Samen met haar

kleinzoon gaat zij op zoek naar het koloniale verleden, toen Oost en West in Indonesië samen kwamen en weer uit elkaar gingen. De film wordt ingeleid en nabesproken.

De Stichting Tong Tong presenteert op 30 oktober de talkshow *Mee uit de Oost, gekoesterd in de West. Batik in Nederland* om de kennis van batik een boost te geven en te informeren over de bijzondere materiële én immateriële betekenis van batik. Sprekers zijn kunstenaar en batikonderzoeker Sabine Bolk, erfgoed - specialist/modeontwerper Romée Mulder, kunsthistoricus/modeontwerper Myrthe Groot en schrijfster Dido Michielsen (*Lichter dan ik*).

Erfgoed Gelderland presenteert op 31 oktober de themamiddag *Sporen van het koloniale- en slavernijverleden in Gelderland*. Sprekers zijn Else Gootjes, projectleider *Sporen van het Gelderse slavernijverleden*, Lara Nuberg over de herinnering aan slavernij in de Oost, Barbara Esseboom over het interviewproject voor *Sporen van Slavernij Gelderland* en Dineke Stam over het historisch onderzoek naar sporen van slavernij in Gelderland

De activiteiten vinden plaats in de Congrescentrum Kumpulan op het landgoed Bronbeek te Arnhem en in Lux te Nijmegen. Op www.bronbeek.nl is vanaf 1 oktober 2020 de uitgebreide programmabesrijving van de Week van de koloniale geschiedenis als PDF te downloaden.

KRISSENDAG

Op zaterdag 21 november 2020 organiseert Museum Bronbeek Velperweg 147, Arnhem zijn 25ste Krissendag. Wie graag meer wil weten over zijn eigen kris kan die voorleggen aan een team van krissenexperts.

Een kris is een soms fraai versierde, asymmetrische dolk in een schede. Veel mensen hebben een kris in huis, meestal meegebracht uit Indonesië of het voormalige Nederlands-

Indië. Iedereen mag op de Krissendag tussen 12.00 en 17.00 uur één of meer eigen 'blanke wapens' voorleggen aan kenners: krissen, maar ook pedangs, mandau's, rentjongs, klewangs of andere dolken en zwaarden van Indonesische herkomst zijn welkom. De experts informeren de bezoeker over authenticiteit, ouderdom, herkomst en betekenis van de meegebrachte wapens. Op de Krissendag kunnen geen wapens worden verhandeld of getaxeerd.

Een gesprek over een meegebrachte kris of ander blank wapen is kosteloos. Men wordt wel verzocht vooraf per mail te reserveren via nb.ravensbergen@mindef.nl

UITHETOOG
UITHETOOG
UITHETOOG
UITHETOOG
UITHETOOG
UITHETOOG

OPROEP / De Stichting Monument Nagasaki is dringend op zoek naar nabestaanden van de krijgsgevangenen van kamp Fukuoka 14b Nagasaki om hen op de hoogte te brengen van de onthulling van een monument voor alle slachtoffers op 4 mei 2021. Dit ter nagedachtenis van de 75ste herdenking van de atoombomaanval op Nagasaki. Op 9 augustus 2020 is de

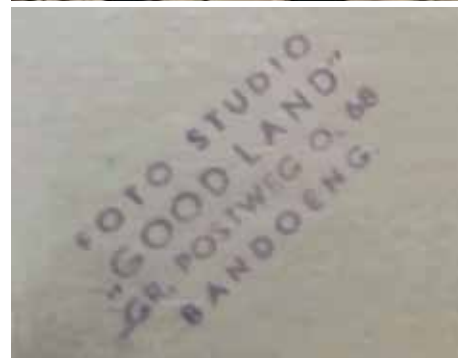
website www.fukuoka14b.org virtueel ont-huld en daarop vindt u een namenlijst van alle krijgsgevangenen van kamp Fukuoka 14. Voor meer informatie en reacties graag contact opnemen met de Stichting Monument Nagasaki, per adres: Rob Schouten, De Bogerd 14, 6631 CE Horssen, tel: 06-50265006, e-mail: rolida@telfort.nl

OPROEP / Hans van Mourik zoekt mensen die in de kampen Mètèseh en de Kaderschool te Magelang van 1942 t/m 1948 hebben gezeten. Zelf weet hij niet veel van die periode af. Zijn deze kampen ook van Pa van de Steur? Reacties graag naar de heer F.J.A. van Mourik, e-mail: hansvanmourik16@hotmail.com

OPROEP / Mijn vader D. Kramer (geboren 21-12-1911) woonde als bestuursambte-naar in Makassar. Een week na de Japanse aanval op Pearl Harbor moest hij bij het KNIL. Hij zat gevangen in jappenkampen in Makassar en Paré Paré op Celebes en mogelijk bij de Pakan Baroe Spoorlijn op Sumatra. Na de capitulatie op 15 augustus 1945 was hij tolk in Batavia. Kerst 1945 is mijn moeder met haar tweeling naar vader

toegekomen. In maart 1946 arriveerden we per schip in Amsterdam. Wie kende hem of weet waar hij gevangen zat? Bij voorbaat dank, Jabuk-Diūwerdszoon-Kramer, Felix-wei 23, 9051 KE Stiens, tel: 058-2883532 of mobiel: 06-11252828, e-mail: jajits@gmail.com

OPROEP / Deze kleine trouwfoto heb ik gevonden tussen de spullen van mijn vader die in het KNIL heeft gezeten. Zo te zien aan "Fotostudio Goodland te Bandoeng" moet deze net voor of net na WO2 zijn genomen. Geen idee wie het zijn. Ik ben opgegroeid in Gemert waar in 1950 een speciale wijk is opgericht om de KNIL en andere repatrianten op te vangen. Op de site Pasar Gemert (FB) en Indisch Gemert (FB) heb ik deze foto geplaatst met het verzoek of iemand deze mensen kent. Geen response van iemand die hen heeft gekend. Ook heb ik via <https://myindoworld.com> dit aangekaart in Amerika. Tot dusver ook geen response. Nu probeer ik deze rubriek als laatste redmiddel om deze foto aan een familielid te kunnen sturen. De mensen zelf zijn hoogstwaarschijnlijk al overleden. Herkent u deze mensen laat het me weten. Bij voorbaat dank. Tom Denissen Den Helder, tel. 022-3634699

HERDENKING 15 AUGUSTUS 2020

Representant van de Indische naoorlogse generatie.

Kranslegging koning Willem Alexander.

(fotograaf: Ilyv Njikiktjen)

Coronaproof herdenken in 2020.

"(...) Maar soms ligt de waarheid heel diep onder de grond en is het te laat om te gaan graven. Mijn generatie wil weten hoe het was. Zelfs na 75 jaar vallen er nog steeds stukjes van de puzzel op hun plek. Het grote plaatje komt in zicht en hoe dichterbij je inzoomt hoe meer kleuren je ziet. Iedere familie zijn eigen verhaal, ieder mens zijn eigen versie daar weer van. Wij zijn de derde en de vierde generatie. We zijn geboren in Nederland. Wij, boers en zussen, neven en nichten, kleinkinderen en achterkleinkinderen dragen een hele wereldgeschiedenis in ons mee. Wij staan soms in uw schaduw, maar meestal op uw schouders, en we maken onze eigen toekomst als één grote Indische familie in Nederland. Vertrouw ons met uw verhaal. Wij dragen het verder."

Uit de voordracht van Maddy Batelaan, leerling VCL.

8e en tevens onze laatsteMELD
U AAN!

UNIEKE BUS- EN TREINREIS DOOR JAVA 15 JUNI T/M 12 JULI 2021

met Antonio Meijer (Stichting Nusantara Productions) i.s.m. Stichting Pelita en Wieteke van Dort

Speciaal voor U...

*Onze 8^e
en laatste
herinneringsreis
door Java
Wat een succes voor
Pelita en Antonio Meijer!*

Lieve luitjes,
Wie onder de klapperboom is geboren,
houdt altijd heimwee naar de tropen.
Indonesië is een welvarend land
geworden. Wel een beetje druk, maar veel
schoner dan vroeger. En weet je wat niet
veranderd is? De schitterende natuur, de
lieve mensen en het heerlijke eten.
Ga mee!

Wieteke

© Foto: Rien Eijbersen

NIEUWE PLANNING PELITA JAVAREIS

Zoals u weet hebben we de jaarlijkse Pelita-reis die Antonio Meijer van Nusantara Productions voor ons organiseert dit jaar vanwege de coronacrisis uit moeten stellen. De hoop was, dat we hem later dit jaar alsnog konden uitvoeren, maar, zoals we u de vorige keer vertelden, ook daar hebben we van af moeten zien. We beloofden u eerder, dat van dat uitstel in dit geval geen afstel zou komen. Belofte maakt schuld. We zijn daarom blij u te kunnen informeren over de nieuwe met de KLM overeengekomen reisdata. We vertrekken nu vanaf Schiphol op 15 juni 2021 met de KL 0809 om 20.50 uur naar Jakarta waar we de volgende dag om 17.25 uur lokale tijd aankomen. We reizen 28 dagen later terug met de KL 0810 die op 11 juli om 18.40 uur vertrekt van Jakarta. Op 12 juli om 6.00 uur in de ochtend zijn we dan weer terug in Amsterdam.

De reis gaat van Jakarta naar Bogor-Puncak-Bandung en vervolgens via Banyuwangi naar Surabaya, Wieteke's geboorteplaats. Alles in een rustig tempo. We komen langs diverse interessante plaatsen en genieten onderweg van de natuur, de cultuur, het eten en de bezienswaardigheden. Er rest verderom een psychotherapeut mee waarmee u eventuele emoties kunt delen.

Nu blijven het onzekere tijden, maar als u nu besluit deel te nemen, kunt u in ieder geval tot 5 januari 2021 uw boeking vrijwel kosteloos annuleren. Vrijwel, want Nusantara is wel genoodzaakt in dat geval eenmalig € 100,- administratiekosten in rekening te brengen. Vanaf 5 januari 2021 gelden vervolgens de reguliere annuleringskosten. Op dit moment hanteert de KLM dezelfde voorwaarden en kunt u dus ook na 5 januari nog annuleren, maar luchtvaartmaatschappijen wijzigen continue hun beleid aan de hand van de actuele situatie dus hebben we voor de periode na 5 januari geen garantie. Mochten we na die datum besluiten de reis alsnog niet door te laten gaan dan dienen we het KLM-beleid omtrent corona opnieuw tegen het licht te houden. Het spreekt voor zich, dat we de zaak scherp in de gaten houden en u tijdig zullen waarschuwen in geval u risico loopt, voor meer informatie kunt u bellen met Antonio Meijer van Nusantara Productions 013-4635214 / 06-24236962 of Anneke Ruff van Pelita 06-83441619.

LET OP!

IN VERBAND MET DE CORONACRISIS ZIJN ER GEËN EETTAfels OF MASOEK SADJA'S TOT 1 NOVEMBER

PELITANIEUWS

ZWEEDSE PRIJSPUZZEL (09)

rook gerei soort hond	hint nul	bezitster grasland	deel van afrika	inhouds maat	soep vlees	woon plaats luizen ei
deel van afrika vogel					voordat	
				winter voertuig gegroet		
als onder united nations		deel van vistuig	vochtig		gravure ont- kenning	
	indische rivier		plant			akelig huid streep
winter sporter deel van boom				dieren gluid		boom
			sierlijk aan doenlijk			
oude maat winter sport		trek dier boom		en andere		gewicht en dergelijke
			schaal dier	voor zetsel over dreven		slot
techn. titel	on- wetend			plan grap		
	voorkeur tropische plant			pers. vnw. vernis		na middag als eerder
vogel	reis weg	europese hoofd stad			ten bedrage van reisdeken	pook
		dag mars				be- vliegig
om geving engelse kroeg					slang	dwars mast
		daar ooster lengte		loods onder andere		
klank rebus			vrouw schaap			pers. vnw.

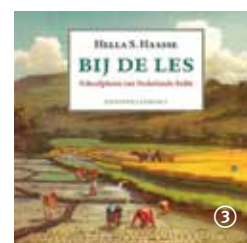
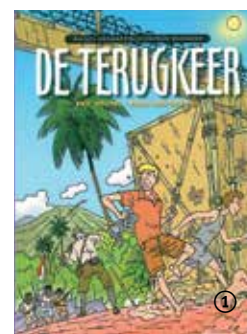
LOS DE PUZZEL OP!

De letters in de gekleurde vakjes vormen, nadat u ze in de juiste volgorde heeft geplaatst, dit keer het Indonesische woord voor een traditioneel gerecht om mee te nemen.

U kunt de oplossing tot 10 oktober 2020 per briefkaart inzenden naar de redactie van Pelita Nieuws, Nienoord 13, 1112 XE Diemen of per mail naar info@pelita.nl.

Maak kans op de volgende prijzen:

- De terugkeer** van Eric Heuvel en Ruud van der Rol.
- Familieziek, naar de roman van Adriaan van Dis** van Peter van Dongen
- Bij de Les, schoolplaten van Nederlands-Indië** (antiquarisch) van Hella S. Haasse

WINNAARS PELITANIEUWS PRIJSPUZZEL JUNI

De oplossing van de vorige Pelita Nieuws Zweedse Prijspuzzel is **Acar Ketimun**, het smakelijke tafelgerecht dat werd bedoeld. Uit de vele goede reacties zijn de volgende prijswinnaars getrokken: **C.L. Mulder** uit Den Haag, **Bob van den Akker** uit Arnhem en **E. van Minos** uit Den Haag. Van harte gefeliciteerd, een dezer dagen zult u uw prijs thuis ontvangen.

Jamu verkoopster De drankjes die verkocht worden, zijn vaak medicijn. Sommigen helpen.
(Potlood, kleurpotlood op papier
21x29,7 cm. 2002) Cary Venselaar